Lietas Nr. A420543611
Lietas arhīva Nr. AA43-1382-16/20

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2016. gada 27. aprīlī

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā:
tiesnese referente L. Paegļkalna,
tiesneši K. Berķis un K. Kalvāne

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. B/ pieteikumu par Daugavgrīvas cietuma faktiskās rīcības, nenodrošinot cilvēka cieņai atbilstošus apstākļus dzīvojamā kamerā, atzīšanu par prettiesisku un personiskā un morālā kaitējuma atlīdzināšanu, sakarā ar /pers. B/ apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2013. gada 6. marta spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ieslodzījuma vietu pārvalde izskatīja pieteicēja /pers. B/ iesniegumu par to, ka 2010. gada 23. februārī Daugavgrīvas cietumā 205. kamerā viņam iekodusi pele. Iesniegumā arī norādīts, ka no 2010. gada 1. aprīļa līdz 15. novembrim pieteicējs vairākkārt vērsies pie cietuma ārsta, sūdzoties par sāpēm vēderā. Iesniegumā arī lūgts atlīdzināt viņam nodarīto morālo un fizisko kaitējumu.

Ieslodzījuma vietu pārvalde ar 2011. gada 21. februāra lēmumu Nr. 1/17-M/5473 atzina iesniegumu par nepamatotu.

[2] Pieteicējs vērsās tiesā ar pieteikumu par Daugavgrīvas cietuma faktiskās rīcības atzīšanu par prettiesisku un fiziskā (peles kodumu) un morālā kaitējuma atlīdzināšanu 355,72 *euro* (250 Ls) apmērā.

Pieteicējs pieteikumā apraksta, ka vērsās pie ārsta ar sūdzību par peles kodumu un sāpēm vēderā. Pieteicējs tika sapotēts, taču sāpes samazinājās tikai mazliet. Tā kā pieteicējam nav naudas, viņam atteica veikt vēdera dobuma pārbaudi.

[3] Ieslodzījuma vietu pārvalde paskaidrojumos pieteikumu neatzīst un lūdz noraidīt. Pieteicējs apstrīdēšanas iesniegumā par 205. kameras, kurā viņam iekoda pele, grīdas (sanitāro) stāvokli nebija iebildis. Atbildētāja vērtēja Daugavgrīvas cietuma administrācijas rīcību sakarā ar tiesību normām neatbilstošu veselības aprūpi.

[4] Ar Administratīvās rajona tiesas 2013. gada 6. marta spriedumu pieteikums noraidīts. Spriedums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[4.1] Tiesa atsaucās uz Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – konvencija) 3. pantu, Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 7. un 10. pantu, Latvijas Republikas Satversmes 95. pantu un Latvijas Sodu izpildes kodeksa (turpmāk – kodekss) 4. panta otrās daļas 2. punktu, kas aizliedz spīdzināšanu,

cietsirdīgu vai pazemojošu apiešanos. Pret personām, kurām ir ierobežota brīvība, nedrīkst izturēties pretēji šā pakta 7. panta noteikumiem, kā arī personas nedrīkst tikt pakļautas citām grūtībām vai ierobežojumiem kā tikai tām, kas izriet no brīvības atņemšanas apstākļiem. Personas, kurām atņemta brīvība, bauda visas tiesības, kas noteiktas paktā, ar tiem ierobežojumiem, kas slēgtā vidē ir neizbēgami.

Tiesa arī citēja Augstākās tiesas atziņas par ieslodzījumā esošo notiesāto personu cilvēktiesību apjomu, ka ieslodzījumā esoša persona ir neaizsargāta, tā ir absolūtā valsts pakļautībā un līdz ar to arī aizsardzībā. Lai kādu iemeslu dēļ persona atrastos ieslodzījumā, Latvijas Republikas Satversmes 95. pants un konvencijas 3. pants prasa, ka apstākļiem jābūt tādiem, kas neizbēgami izriet no ieslodzījuma fakta un kas atbilst cieņas pilnai attieksmei pret cilvēku. Ieslodzījuma apstākļi nedrīkst pārsniegt ar ieslodzījuma faktu neizbēgami saistīto ciešanu slieksni. Tas, ka cilvēkam ieslodzījumā ir jādzīvo sanitāros apstākļos, ir pašsaprotami. Ar šo vajadzību ieslodzījumā esošā persona nekādi neatšķiras no pārējiem cilvēkiem. Nespēja apmierināt šo pamatvajadzību pienācīgā līmenī normālā gadījumā liek justies cilvēkam pazemojoši (*sk. Augstākās tiesas 2010. gada 6. maija lēmuma lietā Nr. 160/2010 18. punktu*).

Tiesa no kodeksa 77. panta pirmā daļas, kā arī tiesu prakses atziņām secināja, ka valstij ir pozitīvs pienākums nodrošināt brīvības atņemšanas iestādēs esošām personām tādus sadzīves apstākļus, kas atbilst vispārējām higiēnas prasībām un nerada epidemioloģiskās drošības apdraudējumus, aizliegta necilvēcīga, cilvēka cieņu pazemojoša un slikta izturēšanās pret personu.

[4.2] Izvērtējot lietā esošos pierādījumus, tiesa atzina, ka lietā nav pierādīts apstāklis, ka pieteicējam iekodusi pele. Pieteicēja paskaidrojumi būtiski atšķiras no viņa medicīnas dokumentācijā norādītā attiecībā par kodumu vietu (kurā no pirkstiem pele iekoda) un laiku. Ievērojot, ka pieteicējs tiesas sēdē šīs pretrunas nespēja izskaidrot, tiesa par ticamāku atzina medicīnas dokumentos norādīto informāciju. Ievērojot, ka pēc medicīniskās apskates iespējamā koduma vieta tika apstrādāta ar jodu, tiesa secināja, ka peles koduma esību apliecina tikai pieteicēja paskaidrojumi. Pieteicēja paskaidrojumi lietas izskatīšanas gaitā ir būtiski mainījušies. Proti, sākotnēji pieteicējs norādīja, ka kamerā peles tikai dzirdēja, bet vēlāk jau paskaidroja, ka redzēja pa kameru skraidām vairākas peles.

[4.3] Tāpat lietā nav pierādīts apstāklis, ka pieteicēja kamerā bija antisanitāri apstākļi. Ievērojot, ka Daugavgrīvas cietumā ir regulāri veikta telpu un dzīvojamo kameru deratizācija un dezinsekcija, kā arī kamerās ir izvietoti peļu slazdi, secināms, ka iestāde veica atbilstošus nepieciešamos pasākumus grauzēju noķeršanai. Turklāt pieteicējs no 2010. gada 1. janvāra līdz 1. aprīlim nav vērsies pie cietuma administrācijas ar sūdzībām par grauzējiem vai iesniegumiem par izsniegto peļu slazdu neefektivitāti.

Arī tiesībsarga 2011. gada 27. janvāra atbildē pieteicējam norādīts, ka tiesībsarga biroja darbinieki Daugavgrīvas cietuma Daugavpils cietuma nodaļas apmeklējuma laikā nav konstatējuši ne palielinātu grauzēju populāciju, ne grauzēju klātbūtni kamerās.

[5] Pieteicējs par Administratīvās rajona tiesas 2013. gada 6. marta spriedumu iesniedza apelācijas sūdzību. Pieteicējs apelācijas sūdzībā un tās papildu paskaidrojumos norāda šādus apsvērumus.

Ārsts, kurš pieņēma pieteicēju pēc peles koduma, nevaicāja pieteicējam par apstākļiem, kādos pele ir iekodusi. Būtiski, ka pēc sūdzības saņemšanas ārsts uzskatīja par nepieciešamu pieteicēju vakcinēt pret trakumsērgu. Ievērojot, ka pele pieteicējam iekoda trīs gadus pirms pirmās instances tiesas sēdes, ir saprotams, ka pieteicējs sajauca roku, kuras pirkstā pele iekoda.

Apstākli, ka kamerā bija peles, apstiprina arī tas, ka ieslodzītajiem regulāri tika izdalītas peļu „līmes lamatas". Lamatu izdalīšana nebija efektīva, tādēļ atzīstams, ka deratizācija cietumā tika veikta formāli. Pēc tam, kad pieteicējs izteica sūdzību cietuma administrācijai par peles kodumu, netika veikti nekādi papildu pasākumi peļu ķeršanai.

Tiesībsarga darbinieki varēja peles neredzēt, jo tās kļūst aktīvas naktī.

[6] Izskatījusi lietu apelācijas kārtībā, Administratīvā apgabaltiesa ar 2014. gada 30. jūlija spriedumu pieteikumu noraidīja.

Apgabaltiesa pievienojās pirmās instances tiesas spriedumā paustajai motivācijai. Papildus apgabaltiesa norādīja, pat ja kamerā bija pele, kura pieteicējam iekoda, ieslodzījuma vieta vispārīgi veic pasākumus, lai ieslodzījuma vietā neveidotos antisanitāri apstākļi, līdz ar to nav konstatējama iestādes bezdarbība. Šādos apstākļos nav pamata konstatēt Eiropas Padomes Ministru komitejas 2006. gada 11. janvāra Ieteikumu REC(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem (turpmāk – Eiropas cietumu noteikumi) 19.1. apakšpunkta, kas paredz, ka visās ieslodzījuma vietās visas

telpas uztur pienācīgā kārtībā, un tās vienmēr ir tīras, pārkāpumu.

[7] Augstākā tiesa, izskatījusi pieteicēja kasācijas sūdzību, atcēla Administratīvās apgabaltiesas 2014. gada 30. jūlija spriedumu daļā par Daugavgrīvas cietuma faktiskās rīcības, nenodrošinot cilvēka cieņai atbilstošus apstākļus dzīvojamā kamerā, atzīšanu par prettiesisku un personiskā un morālā kaitējuma atlīdzināšanu.

Apgabaltiesa ir pretrunīgi novērtējusi pierādījumus lietā. Tiesa nav norādījusi, kādēļ tā tomēr lielāku nozīmi piešķīrusi pieteicēja vispārīgajiem un pretrunīgajiem paskaidrojumiem attiecībā par vispārīgo situāciju kamerā iepretim medicīniskajā dokumentācijā agrāk fiksētajiem datiem par peles koduma faktu. Tiesa nav vērtējusi apstākli, ka pieteicējs ir saņēmis piecas trakumsērgas vakcīnas, un nav novērtējusi šī fakta nozīmi iepretim pieteicēja vēlākajiem paskaidrojumiem, tādējādi pārkāpjot prasību pierādījumus pārbaudīt vispusīgi un pilnīgi.

Telpu atbilstība higiēnas prasībām nav savienojama ar grauzēju klātbūtni tajās. Tādējādi apgabaltiesas secinājums, pieļaujot, ka pele ir bijusi kamerā, tomēr atzīstot, ka telpas atbilst Eiropas cietumu prasībām, ir pretrunīgs. Ar fakta konstatēšanu, ka ieslodzījuma vieta veic pasākumus peļu un insektu klātbūtnes novēršanai, vēl nav pietiekami, lai izdarītu secinājumu par to, ka grauzēji un insekti ir iznīcināti un ka telpas ir tīras. Ieslodzījuma vietas pienākums ir veikt efektīvus deratizācijas vai dezinsekcijas pasākumus, kas sekmētu insektu un grauzēju iznīcināšanu un nepieļautu to ieviešanos. Turklāt deratizācijas vai dezinsekcijas pasākumu veikšana neatbrīvo ieslodzījuma vietu no atbildības par peles koduma faktu.

Ja tiesa, atkāroti izskatot lietu, konstatēs peles koduma faktu, tiesai tostarp jānovērtē, vai grauzēju klātbūtne un fakts, ka grauzējs rada fizisku kaitējumu, pārsniedz nenovēršamās ciešanas, kas ir raksturīgas ieslodzījumam. Ja tiesa nonāks pie secinājuma, ka tādējādi ir būtiski aizskartas pieteicēja cilvēktiesības, risināms jautājums par atbilstīgu, efektīvu un taisnīgu atlīdzinājumu pieteicējam.

[8] Administratīvā apgabaltiesa, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 304.pantu pirmo daļu, lietu izskata rakstveida procesā.

Motīvu daļa

[9] Rakstveida procesā pārbaudījusi lietas materiālus un novērtējusi lietā esošos pierādījumus, Administratīvā apgabaltiesa atzīst, ka apelācijas sūdzība ir daļēji pamatota un pieteikums ir apmierināms daļā.

[10] Administratīvās apgabaltiesas 2014. gada 30. jūlija spriedums atcelts daļā, kas attiecas uz cietuma faktiskās rīcības, nenodrošinot cilvēka cieņai atbilstošus apstākļus dzīvojamā kamerā, atzīšanu par prettiesisku un personiskā un morālā kaitējuma atlīdzināšanu. Šajā daļā pieteikums tiks pārbaudīts.

[11] Pirmās instances tiesa pareizi atsaukusies uz nacionālajām un starptautiskajām tiesību normām, kā arī Augstākās tiesas atziņām par spīdzināšanas, necilvēcīgas vai pazemojošas apiešanās aizliegumu. Līdz ar to apgabaltiesa saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 307. panta ceturto daļu tiktāl pievienojas pirmās instances tiesas apsvērumiem (*šajā spriedumā atreferēts 4.1. punktā*) un atkārtoti tos nenorāda.

Taču apgabaltiesa nepiekrīt pirmās instances tiesas pierādījumu vērtējumam, kas apgabaltiesas ieskatā ir nepareizs un tādēļ novedis pie nepareiza rezultāta lietā.

[12] Vērtējot to, vai apstiprinās pieteicēja paskaidrojumi par peles kodumu, apgabaltiesas ieskatā primāra nozīme ir tieši cietuma Medicīnas nodaļas fiksētajām un sākotnēji sniegtajām ziņām.

Atbilstoši ierakstiem pieteicēja antirabiskās palīdzības kartē pieteicējam 2010. gada 24. februārī diagnosticēts kreisās rokas otrā pirksta otrās falangas ādas virspuses bojājums. Saskaņā ar anamnēzē pēc pieteicēja paskaidrojumiem norādīto iepriekšējā vakarā ap plkst. 18.00 pieteicējam iekodusi pele. Kontakts ar peli bijis izprovocēts; notiesātais mēģinājis peli

noķert. Brūce apstrādāta ārīgi un pieteicējam injicēts antirabiskais imūnglobulīns „*Verorab*" un veikta imunizācija pret stinguma krampjiem. Turklāt pieteicējam mēneša laikā kopumā veiktas piecas injekcijas (*lietas 1. sējuma 121.-122. lapa*). Atbilstoši cietuma Medicīnas daļas vadītājas sniegtajām ziņām inaktivētā vakcīna „*Verorab*" lietojama trakumsērgas profilaksei personām, kurām bijis kontakts ar dzīvniekiem ar aizdomām par saslimšanu ar trakumsērgu (*lietas 1. sējuma 124. lapa*).

Kā redzams no preparāta „*Verorab*" lietošanas instrukcijas tas ir paredzēts primārai trakumsērgas profilaksei visniecīgākā trakumsērgas inficēšanās riska gadījumā (*lietas 1. sējuma 126. lapa*). Tātad, konstatējot pat minimālu iespējamību, ka pacients varētu būt nonācis kontaktā ar traukumsērgas vīrusu (dzīvnieku koduma rezultātā), vakcinācija ir jāuzsāk nekavējoties. Vienlaikus vērā ņemams, ka trakumsērgas vakcīna var radīt noteiktas blakusparādības: alerģiskas ādas reakcijas, apsārtumu, niezi, galvassāpes, reiboņus, sliktu dūšu, caureju, vemšanu, drudzi, vājumu, gripai līdzīgi simptomus u. c. arī nopietnākus simptomus: encefalītu, krampjus, limfadenopātiju u. tml. (*sk. www.vakcinas.eu/ files/niioh1.pdf*).

Vērtējot pierādījumus kopsakarā, ņemot vērā arī apstākli, ka pieteicējam izpildīts viss vakcinācijas kurss, secināms, ka cietuma Medicīnas daļai, lai nozīmētu minēto medikamentu, bija jābūt pietiekamai pārliecībai par to, ka pieteicējam ieslodzījuma vietā bija iespējama saskare ar trakumsērgas avotu (slimību pārnēsājošu grauzēju).

Apgabaltiesa tostarp ņem vērā, ka Medicīnas daļas vadītājas izziņā, kas iesniegta Ieslodzījuma vietu pārvaldei pieteicēja apstrīdēšanas iesnieguma izvērtēšanas ietvaros, ir skaidri un nepārprotami norādīta diagnoze – kreisās rokas otrā pirksta kosta brūce (*lietas 1. sējuma 42. lapa*). Aprakstīti izmantotie medikamenti: jods, „*Verorab*" pēc shēmas, injicēts preparāts „*Imovax"*, kas ir inaktivēta poliomielīta vakcīna, kuras tāpat kā citas zāles var izraisīt blakusparādības (*sk. www.vakcinas.eu/files/wci5pb.pdf*).

Tātad pieteicējs nolūkā nepieļaut saslimšanu ar divām bīstamām vīrusu infekcijām bija pakļauts nopietnai medikamentozai terapijai. Apgabaltiesa, ņemot vērā, ka nav pieļaujama nepamatota zāļu lietošana, kritiski vērtē varbūtību, ka cietuma mediķi būtu izvēlējušies medikamentu injekcijas bez pamatotām aizdomām par trakumsērgas un poliomielīta risku.

[13] Apgabaltiesas secinājumus neatspēko cietuma priekšnieka 2012. gada 5. decembra paskaidrojumi (atbildot uz pirmās instances tiesas pieprasījumu par apstākļiem, kas pamatoja secinājumu par peles kodienu), ka peles kodieni netika konstatēti. Kā norādīts paskaidrojumos, apskatot skrambu, mediķiem nebija nekādu un subjektīvu pazīmju, kas varētu liecināt par peles kodienu. Bet, tā kā pieteicējs apgalvoja, ka viņam iekodusi pele, tika nozīmēta profilaktiska vakcinācija. Ieraksts ambulatorajā kartē izdarīts no pieteicēja vārdiem. Medicīnas daļas vadītāja ar parakstu apstiprinājusi norādīto informāciju (*lietas 1. sējuma 119. lapa*). Šie paskaidrojumi ir tieši pretrunā ierakstiem pieteicēja medicīnas dokumentācijā un pašas Medicīnas daļas vadītājas izziņā norādītajai diagnozei. Apgabaltiesa minētajiem pierādījumiem jau sniedza novērtējumu un atkārtoti to nenorāda. Vienlaikus apgabaltiesa uzsver, ka sākotnējiem pierādījumiem ir piešķirama lielāka ticamība ne tikai tādēļ, ka tie sniegti īsāku laiku pēc notikuma, bet arī tādēļ, ka tie ir savstarpēji saskanīgi un pamato nepieciešamību izpildīt medicīniskajā kartē aprakstīto vakcinācijas plānu.

[14] Vienlaikus apgabaltiesa piekrīt, ka pieteicēja paskaidrojumi par faktiskajiem apstākļiem (to, kādos apstākļos pieteicēju pele sakoda) ir pretrunīgi. Kā minēts iepriekš, medicīnas dokumentos fiksēti pieteicēja paskaidrojumi, saskaņā ar kuriem pieteicējs sakosts tāpēc, ka mēģinājis peli noķert. Savukārt gan pieteikumā tiesai, gan arī paskaidrojumos pirmās instances tiesas sēdēs pieteicējs apgalvoja, ka pele atradusies pie viņa gultā, viņš naktī pamodies, sajutis kaut ko pie labās kājas, tai pieskāries un tad viņam iekodusi pele. Arī pieteicēja paskaidrojumi, ka pieteicējam sakosta labās rokas rādītājpirksta otrā falanga neatbilst ierakstiem medicīniskajā dokumentācijā (*lietas 1. sējuma 3., 98.-99. , 139.-140. lapa*)

Attiecībā par minēto apgabaltiesa uzsver, ka tam nav nozīmes tieši, kādos apstākļos pieteicējs ir sakosts. Apgabaltiesa iepriekš minēto apsvērumu dēļ piešķīra ticamību pieteicēja saskarsmei ar tādiem grauzējiem, kas varēja radīt pieteicēja inficēšanās ar smagu saslimšanu risku. Pieteicēja tendence mainīt paskaidrojumus drīzāk liecina par pieteicēja centieniem mazināt līdzatbildību par notikušo, nevis atspēko no medicīniskās dokumentācijas izrietošo koduma faktu. Savukārt par pretrunām ziņās par bojāto pirkstu apgabaltiesa ņem vērā to, ka pieteicējs par peles kodumu sūdzējās 2010. gada 24. februārī, savukārt paskaidrojumi par šo apstākli tiesai sniegti 2013. gada 13. februāra tiesas sēdē. Minētais izskaidro neatbilstības faktos, taču neietekmē apgabaltiesas secināto.

[15] Apkopojot minēto atzīstams, ka cietuma administrācijai bija zināms par grauzēju klātbūtni ieslodzījuma vietā. Minēto apstiprina arī tas, ka līdzīgās lietās tiesa atzinusi, ka tieši Daugavgrīvas cietuma Daugavpils nodaļā ir konstatēta grauzēju klātbūtne (*sk. Administratīvās apgabaltiesas 2015. gada 29. aprīļa spriedumu lietā Nr. A420277313,*

2015. gada 9. jūnija spriedumu lietā Nr. A420422513, 2016. gada 25. janvāra spriedumu lietā Nr. A420479913; spriedumi nav stājušies spēkā).

[16] Eiropas cietumu noteikumu 19.1. punkts paredz, ka visās ieslodzījuma vietās visas telpas uztur pienācīgā kārtībā, un tās vienmēr ir tīras.

Augstākā tiesa šajā lietā ir atzinusi, ka telpu atbilstība higiēnas prasībām nav savienojama ar grauzēju klātbūtni tajās. Ar fakta konstatēšanu, ka ieslodzījuma vieta veic pasākumus peļu un insektu klātbūtnes novēršanai, vēl nav pietiekami, lai izdarītu secinājumu par to, ka grauzēji un insekti ir iznīcināti un ka telpas ir tīras. Neapšaubāmi, deratizācijas vai dezinsekcijas pasākumu veikšana no ieslodzījuma vietas puses pati par sevi ir vērtējama pozitīvi, tomēr šis fakts neatbrīvo ieslodzījuma vietu no pienākuma, kas izriet tostarp no kodeksa 77. panta pirmās daļas, nodrošināt notiesātajiem epidemioloģiskās drošības un higiēnas noteikumiem atbilstošus sadzīves apstākļus, no kā izriet arī pienākums veikt efektīvus deratizācijas vai dezinsekcijas pasākumus, kas sekmētu insektu un grauzēju iznīcināšanu un nepieļautu to ieviešanos. Vēl jo vairāk tas neatbrīvo ieslodzījuma vietu no atbildības par peles koduma faktu (*sk. Augstākās tiesas 2015. gada 10. decembra sprieduma lietā Nr. SKA-268/2015 8. punktu*).

[17] Lietā nav pierādījumu tam, ka Daugavgrīvas cietuma Daugavpils nodaļas konkrētajā dzīvojamā kamerā strīdus periodā tika veikti efektīvi grauzēju apkarošanas un iznīcināšanas (deratizācijas) pasākumi un ka izvēlētie līdzekļi strīdus periodā bija pietiekami.

[18] Apgabaltiesa no lietas materiāliem konstatē, ka laika periodā no 2010. gada 1. janvāra līdz 1. aprīlim deratizācija veikta vienu reizi – 18. janvārī. Dzīvojamās kamerās, tostarp 205. kamerā, izvietotas līmes lamatas; kā redzams no dezinfekcijas akta, katrā kamerā viena līmes lamata (*lietas 1. sējuma 131. lapa*). Tas atbilst arī pieteicēja paskaidrojumiem. Minētais pierādījums iesniegts pēc pirmās instances tiesas pieprasījuma. Taču pārvalde, arī pēc tam, kad Augstākā tiesa šajā lietā bija atzinusi, ka lietā nav pierādījumu par to, ka ieslodzījuma vietā regulāri tiek veikta telpu un dzīvojamo kameru deratizācija, (*sk. Augstākās tiesas 2015. gada 10. decembra sprieduma lietā Nr. SKA-268/2015 8. punktu*) un apgabaltiesa bija noteikusi laiku papildu pierādījumu iesniegšanai (*lietas 2. sējuma 24. lapa*), nav nodrošinājusi pietiekamus pierādījumus efektīvu pasākumu grauzēju apkarošanā apstiprināšanai. Citiem vārdiem, lietā nav pierādījumu tam, ka cietuma administrācija, konstatējot pamatotas aizdomas par to, ka pieteicējs ir saskāries ar grauzējiem ieslodzījuma vietā, nav veikusi nekādus pasākumus, lai pārliecinātos par grauzēju esību un novērstu to izplatīšanos. Taču tas nav kavējis iestādi turpināt mēneša garumā izpildīt pieteicējam pilnu vakcinācijas kursu. Ja arī atzītu par pamatotu pārvaldes pārstāves un cietuma administrācijas norādīto, ka zāļu injicēšana nekavējoties notika, tikai pamatojoties uz pieteicēja paskaidrojumiem, iestādei bija jāpārliecinās par to, vai tiešām šādas aizdomas ir pamatotas.

Savukārt tam, cik pareizi pieteicējs atspoguļo faktus par grauzēju izplatību kamerā, nav nozīmes. No lietā esošajiem pierādījumiem kopsakarā ir atzīstams, ka pasākumi grauzēju izplatības novēršanai nebija pietiekami.

Turklāt apgabaltiesa vērš uzmanību, ka kompetento iestāžu pienākums bija nevis kontrolēt grauzēju izplatību cietuma telpās, bet gan nekavējoties veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai pēc iespējas ātrāk novērstu turpmāku grauzēju klātbūtni un izplatību cietuma telpās kā nepieļaujamu un antisanitāru, jo grauzēju esība dzīvojamā telpā pati par sevi ir ne tikai antisanitāra, bet arī traucējoša. Arī tad, ja grauzēju esība ir pašu ieslodzīto rīcības sekas (tiem kamerās iekļūstot ar pienesumiem), tā ir tieši cietuma administrācijas atbildība novērst šādas iekļūšanas iespējamību.

Apgabaltiesa arī nevar piekrist, ka sadzīves apstākļi dzīvojamā kamerā varētu tikt atzīti par necilvēcīgiem vienīgi tad, ja grauzēju izplatība būtu tik augsta, ka tiktu būtiski apdraudēta higiēnas un sanitāro normu ievērošana cietuma telpās. Lai noskaidrotu, vai sadzīves apstākļi pārkāpj normālas, cilvēktiesībām atbilstošas vides prasības, ir pietiekami, ja ar lietas materiāliem apstiprinās grauzēju klātesamība.

Apgabaltiesa arī tostarp norāda, ka grauzēji ir kā indikators tam, ka sadzīves apstākļi ir cilvēktiesībām neatbilstoši. Un, tā kā grauzēju klātesamība ir saistīta ar būtisku higiēnas normu pārkāpumu, turklāt var radīt grauzēju izraisītu veselības apdraudējumu, šis apstāklis apgabaltiesas ieskatā pats par sevi ir pietiekams, lai atzītu, ka sadzīves apstākļi ir neapmierinoši un neatbilst ar konvencijas 3. pantu aizsargātajam necilvēcīgas apiešanās aizliegumam. Un, tā kā šādi pieteicēja tiesību ierobežojumi neizriet no pieteicējam piemērotā brīvības atņemšanas soda, ir atzīstams pieteicēja tiesību prettiesisks aizskārums. Apgabaltiesa arī nesaskata, ka pārkāpums šādā gadījumā būtu atzīstams tikai tad, ja būtu konstatēts arī cits pārkāpums, kā tas ir gadījumos, kad tiek vērtēta apgaismojuma, ventilācijas vai citu normālai videi nepieciešamu apstākļu pietiekamība.

[19] Pieteicējs lūdz atlīdzināt morālo un personisko kaitējumu 355,72 *euro* (250 Ls) apmērā. Pieteicējs nav nošķīris, kādā apmērā būtu atlīdzināms katrs konkrētais aizskārums. Turklāt šādā summā pieteicējs novērtējis ne tikai kaitējumu, kas tam radies peles koduma dēļ, bet arī tiesību normām neatbilstošas veselības aprūpes dēļ.

Pieteikums daļā par medicīniskās aprūpes nenodrošināšanu ieslodzījuma vietā noraidīts. Attiecīgi noraidīts arī tam pakārtotais prasījums atlīdzināt morālo kaitējumu šajā daļā. Apgabaltiesas spriedums šajā daļā stājies spēkā.

Tādējādi noskaidrojams, vai pieteicējam atlīdzināms personiskais kaitējums, kas viņa veselībai nodarīts peles koduma dēļ, kā arī vai atlīdzināms morālais kaitējums – minētā apstākļa, kā arī cilvēka cieņu pazemojošo apstākļu ieslodzījuma vietā dēļ.

[20] Kā redzams no iesnieguma pārvaldei, pieteicējs ciešanas raksturo kā sekas vakcīnu kursam pret trakumsērgu, pieteicēja veselība pasliktinājusies pēc veiktajām injekcijām pēc peles kodiena. Pieteicējs norāda, ka viņš regulāri vērsies ar sūdzībām par sāpēm vēderā (*lietas 1. sējuma 41. lapa*). Pieteicējs nav norādījis, kādas ciešanas radīja tieši peļu esība viņa dzīvojamā kamerā. Vienlaikus no Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma (turpmāk – Zaudējumu atlīdzināšanas likums) 11. panta trešās daļas izriet, ka morālā kaitējuma esība tiek prezumēta, ja tiek konstatēts personas tiesību un tiesisko interešu aizskārums.

Tā kā apgabaltiesa atzina, ka Daugavgrīvas cietums nav pienācīgi rīkojies, lai novērstu grauzēju klātbūtni dzīvojamā kamerā, cietuma rīcība atzīstama par prettiesisku un attiecīgi ir prezumējams, ka tātad pieteicējam ir radīts arī morālais kaitējums. Ar to kaitējuma atzīšanai ir pietiekami.

[21] Atbilstoši Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 14. panta pirmajai daļai morālo kaitējumu nosaka atbilstoši aizskarto tiesību un ar likumu aizsargāto interešu nozīmīgumam un konkrētā aizskāruma smagumam, ņemot vērā iestādes rīcības tiesisko un faktisko pamatojumu un motīvus, cietušā rīcību un līdzatbildību, kā arī citus konkrētajā gadījumā būtiskus apstākļus. Panta trešajā daļā atkarībā no konkrētā aizskāruma smaguma noteikts morālā kaitējuma atlīdzinājuma apmērs. Morālā kaitējuma atlīdzinājumu par kaitējumu, kas nav smags, nosaka apmērā līdz 4268,62 *euro*.

Kā izsecināms no Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām, nosakot atlīdzinājuma apmēru, jāņem vērā gan periods, kādā cietusī persona ir atradusies cilvēka cieņu pazemojošajos apstākļos, jeb ilglaicīgums, minēto apstākļu ietekme tieši uz attiecīgo personu, kā arī taisnīguma apsvērumi (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014. gada 21. oktobra sprieduma lietā „Y. pret Latviju" 52. punktu*).

[22] Kā minēts iepriekš, pieteicēja ieskatā viņam aizskārums radies tieši peles koduma radīto seku (vakcinācijas blakusparādību) dēļ. Tātad pieteicējs savas ciešanas nesaista ar peļu klātesību vai pašu peles kodumu. Minētie apsvērumi kopsakarā ar apstākli, ka par notikušo pieteicējs augstākā iestādē vērsās teju desmit mēnešus pēc notikuma (2010. gada 6. decembrī), nenorāda uz to, ka aizskārums varētu radīt tādu ciešanu līmeni, kas būtu raksturojams kā smags. Arī pats pieteicējs konkrētajā gadījumā nevērtē nodarīto morālo kaitējumu kā smagu.

Apgabaltiesa arī ņem vērā, ka medicīnas kartē aprakstītajos pieteicēja paskaidrojumos norādīts, ka pats pieteicējs mēģinājis peli noķert un tādējādi savainojies. Apgabaltiesa sākotnējiem paskaidrojumiem piešķir lielāku ticamību iepretim vēlākajām tiesas sēdē izklāstītajām ziņām par notikušo. Kā minēts iepriekš, atšķirīgais faktu izklāsts drīzāk norāda uz paša pieteicēja mēģinājumiem mazināt līdzatbildību par notikušo. Līdz ar to apgabaltiesa saskata pieteicēja līdzatbildību situācijā, kad viņam tika radīts fizisks kaitējums (peles kodiens).

Tāpat apgabaltiesa ņem vērā arī to, ka šāda situācija, ka dzīvojamās kamerās atrodas grauzēji, vispār nav pieļaujama un iestādei ir jādara viss iespējamais un no tās atkarīgais, lai šādu situāciju novērstu. Taču iestāde nav iesniegusi pierādījumus par to, ka tā ir aktīvi rīkojusies, lai izmeklētu situāciju, bet, visticamāk, nevērīgi paļaudamās, ka tas ir kazuistisks gadījums, tomēr turpinājusi pieteicējam vakcināciju pret iespējamo peles koduma radīto trakumsērgu.

[23] Apgabaltiesa vienlaikus nesaskata, ka iestāde šādi rīkojusies mērķtiecīgi, nolūkā pieteicēju speciāli noniecināt un pazemot. Šādi apstākļi no lietā esošajiem pierādījumiem neizriet, tādu faktu nav norādījis arī pieteicējs.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa vairākkārt ir atzinusi, ka konvencijas 3. panta (pazemojošas attieksmes aizlieguma) kontekstā apiešanās ir atzīstama par pazemojošu, ja tās mērķis bija iedvest upuriem bailes, satraukumu un nepilnvērtības sajūtu, upuri tādējādi pazemojot un noniecinot. Apsverot, vai kāda īpaša apiešanās forma ir pazemojoša konvencijas 3. panta izpratnē, jāizvērtē, vai pārkāpēja mērķis bija konkrēto personu pazemot vai noniecināt (lai arī var būt gadījumi, kad arī šāda mērķa trūkums nevarēs pilnīgi izslēgt 3.panta pārkāpuma konstatāciju) (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1978. gada 25. aprīļa sprieduma lietā „Tyrer pret Apvienoto Karalisti" 32. punktu, 1997. gada 16. decembra sprieduma lietā „Raninen pret Somiju" 55. punktu un 2006. gada 4. augusta sprieduma lietā „Kadiķis pret Latviju" 46. punktu*).

Izskatāmajā lietā iestādes bezdarbība pamatota ar iestādes kļūdainiem apsvērumiem par to, ka tās izvēlētie līdzekļi ir pietiekami, proti, ka speciālistu daži izvietotie slazdi ir efektīvs līdzeklis, savukārt kaitējums pieteicējam ir novērsts – veicot vakcināciju.

[24] Lai noteiktu atbilstīgu atlīdzinājumu, jāņem vērā arī citās līdzīgās lietās piespriestā morālā kaitējuma apmērs, ievērojot katrā konkrētajā gadījumā konstatēto apstākļu kopumu un pārkāpuma ilgumu.

Kā norādījusi Augstākā tiesa, salīdzināmos gadījumos atlīdzinājumam ir jābūt līdzīgam, bet atšķirīgos gadījumos – atšķirīgam. Šī prasība izriet no tiesiskās vienlīdzības principa *(sk. Augstākās tiesas 2010. gada 16. februāra sprieduma lietā Nr. SKA-104/2010 11.- 15. punktu)*.

[25] Apgabaltiesa ir iepazinusies ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumiem, kur konstatēta necilvēcīga un pazemojoša apiešanās ar personu saistībā ar ieslodzījuma apstākļiem, kā arī ar piešķirto nemantiskā kaitējuma atlīdzinājuma apmēru. Tomēr apgabaltiesa neatrada līdzīgu lietu ar izskatāmās lietas faktiskajiem apstākļiem, kuru, nosakot atlīdzinājuma apmēru, varētu izmantot šajā lietā. Administratīvā apgabaltiesa ir pārbaudījusi arī administratīvo tiesu praksi un konstatēja, ka nav neviena līdzīga lieta ar izskatāmās lietas faktiskajiem apstākļiem, kurā spriedums ir stājies spēkā.

Tomēr, lai objektīvi novērtētu pieteicējam piešķiramā atlīdzinājuma apmēru, apgabaltiesa atrod par pamatotu aplūkot divās līdzīgās lietās noteiktu atlīdzinājumu, neatkarīgi no tā, ka spriedumi abās lietās vēl nav stājušies spēkā.

[26] Lietā Nr. A420422513 apgabaltiesa atzina, ka Daugavgrīvas cietuma administrācija nebija izraudzījusies efektīvākos un piemērotākos līdzekļus grauzēju apkarošanai, jo netika novērsta iespēja grauzējiem iekļūt cietuma telpās (tostarp arī dzīvojamā kamerā, kurā uzturējās konkrētais ieslodzītais) pa grīdā un sienās esošajām spraugām un caurumiem. Ņemot vērā lietā konstatēto apstākļu kopumu gandrīz piecu mēnešu garumā: neliela dzīvojamā platība, kas robežojas ar minimālo pieļaujamo dzīvojamo platību uz vienu ieslodzīto personu, nepietiekams dabiskais apgaismojums un ventilācija, kā arī to, ka papildus tam bija regulāri jāpacieš grauzēju klātbūtne, apgabaltiesa par atbilstīgu atlīdzinājumu atzina 600 *euro.*

Arī lietā Nr. A420479913 apgabaltiesa atzina, ka Daugavgrīvas cietumā veiktie grauzēju apkarošanas un iznīcināšanas (deratizācijas) pasākumi ir nepietiekami. Un par to, ka laika periodā no 2013.gada 11.jūlija līdz 21.augustam netika nodrošināta iespēja izciest sodu kamerā, kurā ir atbilstoši uzturēšanas apstākļi, jo kamerā tika konstatēta grauzēju klātbūtne, turklāt ieslodzītais bija fiziski cietis no peles koduma, kālab saņēma piecas potes, apgabaltiesa par atbilstīgu atlīdzinājumu atzina 200 *euro.*

[27] Salīdzinot apstākļus minētajās lietās ar izskatāmo lietu, apgabaltiesa atzīst par samērīgu atlīdzinājumu par pieteicējam nodarīto morālo kaitējumu 100 *euro* apmērā. Kā minēts iepriekš, pieteicējs vērsās augstākā iestādē teju desmit mēnešus pēc notikušā, turklāt pieteicējs nav sūdzējies par citiem gadījumiem, kad dzīvojamā kamerā būtu konstatējis grauzēju klātbūtni. Vienlaikus jāņem vērā, ka pieteicējam nodarīts būtisks aizskārums, jo Daugavpils cietuma administrācijas prettiesiskā rīcība, nenodrošinot pienācīgus uzturēšanās apstākļus pieteicēja dzīvojamā kamerā, ir radījusi pieteicējam fizisku kaitējumu, jo pieteicējam pirkstā ir iekodusi pele. Turklāt peles kodiena dēļ pieteicējam nācies paciest piecas trakumsērgas vakcīnas injekcijas un vienu injekciju pret poliomielītu.

[28] Pieteicējs par viņam radīto fizisko kaitējumu (peles kodienu) lūdz atlīdzināt arī personisko kaitējumu.

[29] Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 8. pants personisko kaitējumu šā likuma izpratnē tostarp definē kā kaitējumu, kas ar iestādes prettiesisku faktisko rīcību nodarīts fiziskās personas fiziskajai integritātei un veselībai.

Atbilstoši Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 14. panta pirmajai daļai arī personisko kaitējumu nosaka atbilstoši aizskarto tiesību un ar likumu aizsargāto interešu nozīmīgumam un konkrētā aizskāruma smagumam, ņemot vērā iestādes rīcības tiesisko un faktisko pamatojumu un motīvus, cietušā rīcību un līdzatbildību, kā arī citus konkrētajā gadījumā būtiskus apstākļus. Panta otrajā daļā atkarībā no konkrētā aizskāruma smaguma noteikts personiskā kaitējuma atlīdzinājuma apmērs. Personiskā kaitējuma atlīdzinājumu par kaitējumu, kas nav smags, nosaka apmērā līdz 7114,36 *euro*.

[30] Pieteicējs argumentē, ka ir nodarīts kaitējums viņa veselībai, jo vakcinācijas radītās blaknes ir izpaudušās kā stipras vēdera sāpes.

[31] Kā minēts iepriekš, gan preparāta „*Verorab*", gan arī vakcīnas „*Imovax"* lietošana var izraisīt noteiktas blakusparādības. Taču, kā redzams no lietošanas instrukcijas, preparāts „*Imovax"* nevarēja radīt pieteicēja norādītās blaknes (*sk. www.vakcinas.eu/files/wci5pb.pdf*). Savukārt pēc vakcīnas „*Verorab*" injicēšanas varēja rasties kuņģa-zarnu trakta traucējumi: sāpes, slikta dūša, caureja, vemšana (*sk. www.vakcinas.eu/files/niioh1.pdf*).

Vienlaikus apgabaltiesai no lietā pārbaudīto pierādījumu kopuma nav pamata uzskatīt, ka pieteicēja minētās vēdersāpes ir konkrētās vakcīnas izraisītas blaknes.

[32] Veselības inspekcija veikusi pārbaudi par pieteicējam sniegtās veselības aprūpes kvalitāti Daugavgrīvas cietumā. Iestādes lēmumos, ar kuriem gan 2010., gan 2011. gadā atteikts uzsākt administratīvā pārkāpuma lietvedību, aprakstītas pieteicējam konstatētās saslimšanas (*lietas 1. sējuma 112.-113. lapa*). Proti, pieteicējs no 2007. gada aprīļa sūdzējies par kuņģa-zarnu trakta traucējumiem. Cietuma Medicīnas daļas ārsts noteicis funkcionālas dispepsijas diagnozi un izteicis aizdomas par iespējamu hronisku gastrītu. 2009. gada janvārī pieteicējs plānveidā nosūtīts uz Latvijas Cietumu slimnīcu ar ilgstošām sūdzībām gastroenteroloģiskā trakta izmeklēšanai un ārstēšanai. Slimnīcā veikto pārbaužu rezultātā konstatēts virspusējs gastrīts, noteikta diagnoze – kairinātas zarnas sindroms, hronisks virspusējs gastrīts. 2010. gada maijā atkārtoti noteikts kairinātas resnās zarnas sindroms. Arī periodā no 2010. gada 27. aprīļa līdz 2011. gada 11. martam pēc pieteicēja sūdzībām veiktā pieteicēja veselības stāvokļa novērtēšanas pieteicēja raksturotās pazīmes (smaguma sajūta un periodiska dedzināšana pēc ēšanas) atbilst iepriekš konstatētajai hroniska gastrīta klīniskai ainai. Turklāt atzinumā konstatēts, ka ārstēšanās procesā pieteicējs nav izrādījis līdzdarbošanos saslimšanas ārstēšanā (atteicies no zālēm un medicīniskās apskates).

[33] Apkopojot Veselības inspekcijas pārbaudē konstatētās ziņas kopsakarā ar iepriekš minētajām vakcīnas „*Verorab*" lietošanas instrukcijā aprakstītajām iespējamām blakusparādībām, atzīstams, ka vakcīna īslaicīgi, iespējams, varēja pastiprināt pieteicējam diagnosticētā gastrīta izpausmes. Vienlaikus no inspekcijas lēmumiem neizriet, ka pieteicējs pie ārsta būtu vērsies periodā, kad pieteicējam veiktas injekcijas (no 2010. gada 24. februāra līdz 24. martam), vai tuvākajā laikā pēc tam. Kā norādīts Veselības inspekcijas 2010. gada 29. novembra lēmumā, ar kuru atteikts uzsākt administratīvā pārkāpuma lietvedību, pieteicējs 2010. gada februārī vērsies ar sūdzībām par parazītiem, savukārt maijā par periodiskām sāpēm vēdera apakšdaļā un zarnu darbības traucējumiem, kādēļ noteikts kairinātas resnās zarnas sindroms. Taču nav identificēta cēloņsakarība starp pieteicējam noteikto vakcīnu kursu un vēlākajiem kuņģa-zarnu trakta traucējumiem, kas, kā redzams no Veselības inspekcijas konstatētā, pirmoreiz diagnosticēti vēl pirms pieteicējam veiktajām injekcijām.

[34] Ņemot vērā minēto, apgabaltiesa nesaskata pietiekamu pamatojumu apgalvojumam, ka pieteicējam peles kodums būtu radījis veselības satricinājumu un tālab būtu nosakāms personiskā kaitējuma atlīdzinājums. Kā noteikts Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 6. panta pirmajā daļā, tiesības uz zaudējuma atlīdzinājumu rodas, ja starp iestādes prettiesisko rīcību un cietušajam nodarīto zaudējumu pastāv tieša cēloņsakarība. Tas izskatāmajā gadījumā nav konstatējams.

[35] Pieteicējs bija pilnībā atbrīvots no valsts nodevas samaksas gan par pieteikuma, gan apelācijas sūdzības iesniegšanu. Tā kā pieteikums ir daļēji apmierināts, valsts nodeva piespriežama no Latvijas Republikas pusē pieaicinātās

iestādes Ieslodzījuma vietu pārvaldes.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 126. panta otro daļu, 307. un 309. pantu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda

/pers. B/ pieteikumu apmierināt daļā.

Atzīt par prettiesisku Daugavgrīvas cietuma faktisko rīcību, nenodrošinot cilvēka cieņai atbilstošus apstākļus dzīvojamā kamerā.

Uzlikt par pienākumu Latvijas Republikai atlīdzināt /pers. B/ morālo kaitējumu 100 *euro* apmērā.

Noraidīt pieteikumu pārējā daļā par morālā kaitējuma un personiskā kaitējuma atlīdzinājumu.

Uzlikt par pienākumu Latvijas Republikas pusē pieaicinātajai iestādei Ieslodzījuma vietu pārvaldei iemaksāt valsts budžetā valsts nodevu 85,37 *euro* apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma pieņemšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesnese referente L. Paegļkalna

Tiesnesis K. Berķis

Tiesnese K. Kalvāne